

BİR KUVA-YI MİLLİYE GAZETESİNE GÖRE TÜRK BARIŞI VE İNGİLTERE

Dr. Vahdet KELEŞYILMAZ*

GİRİŞ

Milli Mücadele yıllarının olağanüstü atmosferinden dolayı vatanın bütünlüğü ve milletin bağımsızlığını sağlamak için gösterilen çabalar arasında cephedeki savaş kadar önemli olan bir husus da zafere inanmış, sarılmaz bir kamuoyunun oluşturulması yolundaki çalışmalardır. Bunun sağlanmasının yolu ise türlü vesilelerle halkın bilgilendirilmesi, aydınlatılmasıdır. Bu nedenle dönemin en etkili kitle iletişim aracı olan gazeteler ayrı bir önem taşımıştır. Bundan dolayıdır ki Milli Mücadele yıllarındaki basın faaliyetleriyle ilgili çalışmalar dönemin tarihi açısından önemlidir**.

Bu çalışmada incelenen *İzmir Doğru* gazetesi, Mondros Mütarekesinden sonraki felakətli devrede Anadolu'nun düşman ayaklarıyla çiğnen-diği bir zamanda özellikle Yunan işgaline maruz kalan Batı Anadolu bakımından stratejik önem taşıyan Balıkesir'de Kuva-yı Milliye karargahında Daire-i Mahsusa'da yayınlanmıştır. 16 Kasım 1919-27 Haziran 1920 tarihleri arasında yayınlanan *İzmir Doğru* Kuva-yı Milliye'nin sesidir. Kendi deyimiyle "Hareket-i Milliye'nin hadim ve mürevvicidir". Ayrıca klişesinin hemen altında "Amal-i Milliyeyi müdafaa edecek yazılar kabul edilir" açıklaması yer almaktadır.

* Gazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

** Milli Mücadele Dönemi basınıyla ilgili önemli akademik çalışmalardan bazıları için bakınız:

Yahya Akyüz, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu* (1919-1922), Ankara, 1975.

İzzet Öztoprak, *Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele*, Ankara, 1989.

Yücel Özkaya, *Milli Mücadele'de Atatürk ve Basın* (1919-1921), Ankara, 1989.

Zeki Arıkan, *Mütareke ve İşgal Dönemi İzmir Basını* (30 Ekim 1918-8 Eylül 1922), Ankara, 1989.

Ergün Aybars, "Milli Mücadele'de İngiliz Basını", *I. Uluslararası Atatürk Sempozyumu* (21-23 Eylül 1987), Ankara 1994.

Dursun Ali Akbulut, *Albayrak Olayı*, Erzurum, 1991.

30 Haziran 1920'de Balıkesir'in Yunanlılar tarafından işgali üzerine yayın hayatı sona eren *İzmire Doğru*'nun imtiyaz sahibi ve sorumlu müdürü Hüseyin Vasıf (Çınar) ve başyazarı Mustafa Necati'nin Atatürk'ün yakın çevresinde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Milli Eğitim bakanları arasında yer almaları, önemli değişikliklerin onların dönemlerine rastlaması da gazeteyi ilgi çekici kılan nedenler arasında yer almaktadır.

1. Yayın Hayatına Başlarken

İzmire Doğru'da "Türk Barışı", Türkiye'nin büyük devletlerle ilişkileri çerçevesinde işlenen çok önemli bir konudur. Dikkatle incelendiğinde *İzmire Doğru*'nun yayın politikasında, esas olarak hiçbir büyük devleti karşıya almadan Türk milletinin haklı sesini duyurma politikası, bıçak kemiğe dayanıp da İngiltere'ye tamamen cephe alınmaya kadar devam eder.

Daha ilk başmakalesinde¹ *İzmire Doğru* "Biz İzmir için başladığımız hareketten İzmir'e girmeden, İzmir'in içinde ağlayan anne ve kardeşleri susturmadan, orada mahvedilmek istenen hayatımızı kurtarmadan vazgeçmemeye karar vermişizdir. Bu karar bütün medeni milletlerin hükümetlerine, millet meclislerine, cihanın kaderini tayin ve takdir edecek olan Avrupa Sulh Konferansı'na tebliğ edilmiştir. Şimdiye kadar devam eden Yunan askerî idaresinde bir idare kabiliyeti, bir insaniyet hissi ve fikri olmadığı tarafsız araştırma ve incelemeler ile sabit bulunurken zannetmiyoruz ki; İngiltere, Fransa, İtalya ve Amerika hükümetleri bu zalim ve kahir idarenin devamını arzu etsinler" demek suretiyle bu doğrultudaki faaliyetine başlamıştır.

"Cihanın geçirdiği değişim ve dönüşümler karşısında her türlü mahrumiyetler ve yokluklar içinde doğan hayat kabiliyetimiz düşmanlarımıza da anlattı ki Türk kendi aleyhine verilecek karar karşısında hareketsiz kalmıyor ve kalamıyor. Milli varlığı tehlikelere maruz bulunduğu bir devrede Türk tasavvur olunamayacak derecede bir zindelik, bir hareket göstererek çizilecek programın şeklini, tasavvur olunan projenin esaslarını değiştirmeye muvaffak olabiliyor. İşte bu atalardan kalma yaşama gücü tesiriyledir ki barış kurulu bizim için verilecek kararda, çok düşünmeğe mecbur kalıyor ve bir türlü mukadderatımızı tayine muvaffak olamıyor. Son gelen Avrupa telgraflarında da gördüğümüz vechile konferans mesaisine nihayet müşkilatı karşısında bulunuyor..."² diyerek *İzmire Doğru*, milletin azim ve gayretiyle sergilediği mücadelenin işe yaradığını ifade etmiştir. Paris Sulh Konferansı'na ve burada alınan kararlara temas edilen

1. "İzmire Doğru", *İzmire Doğru*, 16 Teşrin-i Sani 1335, No:1.
2. "Vaziyet Karşısında Milli Vazifelerimiz", *İzmire Doğru*, 23 Teşrin-i Sani 1335, No: 3 (imzasız)

bir diğer makalede³ “Ümid ve emel taşıyan kalblerimizle Paris’in medeni muhitinden gelecek havadisi beklerken nazarlarımız önünde uzayıp giden fecayi ve mezalim sahnesinin bir müddet daha Yunan vahşilerine terk edildiğini gördük. Avrupa’nın hakikat karşısında insanî hislerle hareket ederek İzmir’i asıl sahiplerine terk edeceklerine iman eden bizler, bu karar karşısında nazik Fransız diplomatlarıyla, asil İngiliz Lordlarının Anadolu’nun gözbebeği olan İzmir’de Türkler için bir giyotin makinası vazifesini ifa eden Yunanlılara güvenmesini pek üzücü bulduğumuzu ilân etmek mecburiyetinde kaldığımızdan müteessiriz.

.....

Fakat yazık ki bu karar konferans hey’etinden çıkmış ve Venizelos cenaplarına da tebliğ edilmiştir. Demek ki konferans hey’etince Yunan hükûmetinin bir müddet için İzmir’de zulüm ve vahşetine devam etmesi kabul edilmiş ve Türk onbeş, yirmi bin şehitten sonra da yine Yunan’ın kahredici eline tevdi olunmuş bulunuyor. Binlerce sahife dolduran zulüm dosyaları konferans hey’etinin masası önünde mevcut iken ve tarafsız bir araştırma kurulunun hakikati gösterir olduğuna kani olduğumuz raporları konferansa arzedilmiş iken böyle bir karar çıkması hakkımızda beslenen fikrin ne olduğunu bize anlatıyor” denilmek suretiyle mevcut vaziyetten ve Paris Sulh Konferansı’nın aldığı karardan duyulan memnuniyetsizlik dile getirilmiştir.

İzmir’e Doğru’nun ilk iki sayfasını tamamen dolduran ve Sevgili İzmir’imiz için Miting⁴ başlığıyla verilen mitingde kürsüye gelen Vehbi Bey, “...Hey’et-i Tahkikiye’nin raporundan sonra Düvel-i Muazzama bu fecayie bir nihayet verecekti.

Maalesef son aldığımız haberlere göre bu hak teslim edilmekle beraber zulmün devamına da karar verilmiş.

...

Kani olalım ki konferansın kararı müttefikan verilmemiştir. Avrupa’da bize hak verecek ricalin mevcudiyetine kaniyiz.

Fakat hak Hazreti Adem’den bu ana kadar kuvvetle alınmıştır. Biz de konferansın kararını kabul etmiyoruz...” diyerek barış sorununa değinmektedir.

6. Sayısında başmakale sütunlarını⁵ İngiliz Harbiye Nazırı “Mister Balfour’un nutku”na temas ederek dolduran *İzmir’e Doğru*, O’nun İngiltere’nin tarihî kürsüsünde bütün medenî cihana şunu dediğini yazıyor:

3. “Hak ve Hakikate Karşı”, *İzmir’e Doğru*, 27 Teşrin-i Sani 1335, No: 4 (imzasız).
4. *İzmir’e Doğru*, 30 Teşrin-i Sani 1335, No:5.
5. “Asil Bir Takdir-i Hak, Mr. Balfour’un Nutku”, *İzmir’e Doğru*, 4 Kanun-ı Evvel, 1335, No: 6 (imzasız).

“Şunu kesinlikle beyan ederim ki, Türkler gibi büyük bir tarihî milletin vatanını dünya haritasından silmek nerede olursa olsun toplanacak sulh konferansının vereceği kararlardan değildir. Türklerin büyük bir mazisi vardır. Türkler yaşıyor. Sulhtan sonra da bir Osmanlı hâkimiyeti bulunacağı muhakkaktır.”

Belki de Balfour’un sözlerinin de verdiği şevkle “... biz tarihî hakkımızın bütün dost milletlerce tasdik edileceğini ümid ediyoruz. Bakalım bu felaket devrimizde en evvel elimizi sıkacak dost kim olacak?” cümleleriyle yazı son buluyor. Fakat dikkat çekici olan nokta şudur ki hâlâ İngiltere’ye ayrı bir tavır alınmış değildir. 11 Aralık 1919 tarihli yazısında⁶ Mustafa Necati Bey “Bir sene evvel milletler bir köşede mevki alarak dört senelik felâket ve kahrın yorgunluklarını dindirmeğe başladıkları vakit Avrupa’nın büyük bir şehrinde Paris’te toplanan sulh konferansından çok ümitvar idiler...” deyip neticenin hayal kırıklığı olduğunu belirttikten sonra sormaktadır: “...Mösyö Balfour sesinin bütün kuvvetiyle İngiliz milletinin tarihî ve yüksek kürsüsünden Türk’ün asâletini ilân ettiği, Lloyd George Türk milletinin meşru haklarını tasdik eylediği, Fransa’nın en büyük gazeteleri, diplomatları, tarihî ilişkiler ve gerçek çıkarlarının etkisiyle hayat ve saltanat hakkımızın ebediyetini kabûl eyledikleri halde nasıl olur da: Vahşi Yunan askeri bu kadar zulüm ve vahşeti yapmaktan korkmuyor?...”

Mustafa Necati Bey bir başka makalesinde⁷ “Türk İzmir’de bir tek ecnebi kızının iffetine taarruz etmemiş, bir tek ecnebinin ailesine göz dikmemiş, bir İngiliz, bir Fransız, bir İtalyan, bir Amerikan öldürülmemiştir.

...

Şu halde neden Yunan fecâyii Türk İzmir’de devam ediyor. Neden Anadolu kirli ayaklar altında eziliyor. Bütün İngiliz ve Fransız rüesası, siyasileri hayat hakkımızı tasdik ederlerken adedi binleri aşan cinayetler önünde niçin susuyorlar” demek suretiyle bir gerçeği belirtirken “...koca konferans cihan için bir şekil bulamadan dağıldı. Ve her kalpte kin ve ihtiras bırakarak toplantısına son verdi” diyerek de Paris Barış Konferansı’nın sonuçsuzluğuna değinmektedir.

Paris Sulh Konferansı sonrasında “Lloyd George ve Clemenceau”nun şark âlemindeki galeyan ve heyecana son vermek için sulhumuzu tacile karar verdiklerini ve son gelen bilgilere göre bir ay sonra sulh masası başında bulunacağımızı belirten Mustafa Necati şöyle demektedir:⁸ “Avrupa bir lütufkârlık yaparak bizim vaktiyle hakkımızı teslim etmiş ol-

6. Mustafa Necati, “Sulh-ı Âlem Yine Tehlikede mi?”, *İzmir Doğru*, 11 Kanun-ı Evvel 1335, No: 8.

7. Mustafa Necati, “Sevgili Ülke”, *İzmir Doğru*, 13 Kanun-ı Evvel 1335, No: 9.

8. Mustafa Necati, “Mütareke ve Sulh”, *İzmir Doğru*, 24 Kanun-ı Evvel 1335, No: 12.

saydı bugün tabiidir ki, tümüyle güvenerek baş eğer ve verecekleri kararı kabul edebilirdik. Fakat ne yazık ki, sığıtığımız dost ellerin avucumuzun içinde açtığı yaralardan hâlâ kan akıyor. Onun için milletimin ruhundan alacakları kuvvetle sulh masasında hazır bulunacak olan murahhaslarımızın bütün bu yaşananları düşünerek hareket etmelerini tavsiye etmeyi vazife biliyoruz.”

II. Bolşevik Tehlikesi ve İngiltere

Zaman geçtikçe Türk barışı konusundaki öneminden dolayı olsa gerektir ki, *İzmire Doğru*'nun sütunlarında İngiltere'ye ayırdığı yer artar. Mustafa Necati bir makalesinde şunları yazar:⁹

“İngiltere Parlemtosu'nda cihanın mukadderatını idare eden başlardan biri olan Lloyd George bile Dünyanın mevcut durumundan endişeli olduğunu tarihî kürsüde İngiliz milletinin temsilcilerine yine tebliğ etmiştir. Lloyd George beyanatında diyor ki “Biz ve Fransız kavmi elimizden geldiği kadar çalışıyoruz. Fakat üstlendiğimiz yük pek ağırdır. Amerika kendisine düşen vazifeyi ifa edeceğini açıkça beyan edeceği zamana kadar bu ağırlık devam edecektir.

Rusya'ya müdahale edemeyeceğiz. Rusya'da Bolşeviklere karşı savaşan ordulara yardım etmek üzere on beş milyon İngiliz lirasından fazla gönderemeyeceğiz. Rusya'da henüz esaslı bir hayat ve hükümet yoktur. Fransa'yı düşmanın her türlü saldırılarına karşı himaye etmek vaadinden antlaşma onay için Amerika'ya tevdi edilmiştir. Amerika'nın Paris'teki Fransa elçisinin imzasını tanımayacağı hissediliyor. Mamafî biz ümit etmiyoruz. Avusturya'da müdhiş bir sefalet ve açlık var. Milyonlarca ahali ölüme mahkûm! İngiltere bütün cihanda sulh ve sükûneti tesis vazifesini yalnız başına üstlenemez. Cemiyet-i Akvâm projesi henüz tasdik edilmedi. Halbuki anılan antlaşma Avrupa sulh ve sükûneti için en mühim bir âmidir. Yeniden bir savaş ihtimali baş gösterirse medeniyet mahvolacak, dünya Ortaçağdaki hâline avdet edecektir. Bu vahşi savaşın önünü almak için çalışmak herkes için bir esas vazifedir.”

Lloyd George'un bu resmî demeci bize cihanın başsız olduğunu ve herkese sözünü dinletecek bir kurulun yokluğunu anlatıyor...”

18 Ocak 1920 tarihinde yayınlanan sayısında ilk sayfasını “İngiliz Dostluğu” başlıklı makaleyle¹⁰ dolduran *İzmire Doğru*'da çok önemli değerlendirmeler vardır:

9. Mustafa Necati, “Harb-i Umumiden Sonra”, *İzmire Doğru*, 27 Kanun-ı Evvel 1335, No: 13.
10. “İngiliz Dostluğu”, *İzmire Doğru*, 18 Kanun-ı Sani 1336 No: 19 (yazarı saptanamadı).

“Geleneksel siyasete dönme taraftarlarınca hergün tekrar olunan “İngiliz Dostluğu” meselesini hepimiz bin kere işitmişizdir. Hakikaten bir dostluk, istenilen bir dostluk var... Fakat Türk’ün İngilize mi, yoksa İngiliz’in Türk’e mi dostluğu... Burası belirtilmiyor.

...

Acaba Almanya’nın uluslararası siyasette gösterdiği çıkara dayalı yardımların yarısını İngiltere’den görmüş olsaydı, varlığını dış dayanaklar sayesinde temin edecek kadar zayıf düşmüş olan Türkiye daha kıymetli olan bu dostluğu reddedecek miydi? Londra Konferansı Türkiye’yi parçalamak için düsturlar ararken bunu en acı bir surette tecrübe eden siyasî ricalimizden İngiliz dostluğu ile maruf olan Kâmil Paşa merhum değil midir?

...şimalden gelecek Slav tehlikesine karşı kendisine bir dayanak arayan Türkiye’yi de İngiltere’nin çok gördüğü, Fransa, İtalya ve Yunan elinde parçalatmakta ısrar ettiği anlaşıldı... Hâlâ bazıları niçin Türkler İngilizlere dostluk göstermiyorlar diyorlar; bunda ne derece hakları vardır? Türkiye İngiltere’ye dostluk gösterecek kuvvet derecesine ve istiklâlê sahip midir: Hususen bugün kolları, ayakları bağlanmış yere serilmiş olan Türkiye mi yoksa cihana hâkim bir vaz’ı müstesna yerde olan İngiltere mi dostluk ve hayırhahlık gösterecek konumdadır?

...

İngiltere bizi böyle parçalamakta ısrar ettikçe istemeyerek Türkleri Moskof edecek. Türklerin bugün Moskof olması Rus anarşisinin içine düşmesi demektir; fakat bir millet için anarşiye düşmek herhalde üç dört hâkimiyet altına düşerek yavaş yavaş imha edilmeye tercih olunur. Çünkü birinci halde yine bir istiklâl ümidi vardır; ikinci şıkta bu ümid kaçırılmış...”

İngiltere’nin Bolşevizmin yayılması ve güçlenmesiyle ilgili hassasiyetinin makalelerde yer almasını ve yorumlara yansımaları görmek bizim için hiç de şaşırıcı değildir.

8 Ocak 1920 tarihinde İstanbul’dan gönderilen makalede¹¹ Lloyd George’un Türkleri savaşı uzatmakla suçlayıp cezalandırılmalarını isteyen bir konuşmasına değinilerek yorumlar yapıldıktan sonra İngiltere uyarılmaktadır: “... Ne olur ne olmaz! Muharebenin sonlarına kadar bilfiil galip olan Almanya bugün yenik ve bozguna. Akıbeti kimse bilemez...”

Hüseyin Vasıf, İngiltere’ye seslenerek¹² “... mütehakkimlerin kuvveti varsa Avrupa’yı tehdit eden akımlar karşısına azametli toplarıyla, zirhlilerle siperler yaparlar.

11. Hadi bin Mihri, “Türk Milletinin Katiyetle İstedığı”, *İzmir Doğru*, 21 Kanun-ı Sani 1336, No: 20.
12. Hüseyin Vasıf, “Yaşamak İstiyoruz” *İzmir Doğru*, 21 Kanun-ı Sani 1336, No: 22.

Meşhur İngiliz ricalinden Mister Churchill bir nutkunda Amiral Kolçak ve Denikin ordularının hezimetinden dolayı Bolşeviklerin bütün Avrupa ve bilhassa İngiltere için tehlikeli bir şekil aldığını söylemiş; ne büyük ve kesin bir hakikat; o halde biz Mister Churchill'den rica ediyoruz; nutkuna eklesin ve anlatsın ki hemşirelerinin payımla edilen ırzları karşısında ağlayan," demekte ve Türk milletinin yaşamak istediğini dile getirmektedir.

Times Gazetesinin önemli bir mektubunu iktibas eden *Izmire Doğru* okuyucularına şu yorumları ulaştırmaktadır¹³:

"Kafkasya, Mavera-yı Kafkas, Türkistan ve Orta Asya'daki İttihad-ı İslam propagandası bir seneden beri Bolşevik propagandası ile müştereken devam etmektedir. Her iki akımın gayesi de İngiliz kuvvetini çökertmektir. İngiltere'nin bir kelime ile bu hareketler ve akımlara son vermesi kâfi ve lâzımdır. Denikin ordusunun ortadan kalkması Hıristiyan milletlerin ve bilhassa Ermenilerin kıtâle marûz kalmalarını mûcib olacaktır.

Bu hadise aynı zamanda şarktaki ihtilâlleri artıracak ve Almanlarla Genç Türkler ve Bolşeviklerin çıkarına uygun gelecektir. Alman-Genç Türk ve Bolşeviklerin teşkil ettikleri bu yeni üçlü ittifak müttefiklerce ve bilhassa barışçı bir şarkla en çok ilgili İngiltere'ce tüm önemiyle göz önüne alınmalıdır."

21 Ocak 1920 tarihinde İstanbul'dan Recaizâde tarafından yazılarak gönderilen bir makalede¹⁴ yine denilmektedir ki:

"Bolşevik ordularının Kolçak ve Denikin ordularını perişan eden zaferleri, Bolşevik propagandasının günden güne şarka doğru yayılması, O'nu İrlanda, Mısır karışıklıklarından, dâhili sosyalist hareketlerinden fazla korkutuyor. Bütün İngiliz gazeteleri makale ve haritalar neşrederek Bolşevizm selinin şarka doğru akmakta olduğunu acı acı kaydediyorlar.

...

Görülüyor ki İngiltere kamuoyu korku içerisinde. Eskiden karışmama siyasetinin destekleyicisi olan Liberaller bile Bolşevikler serbest bırakılacak olursa, İngiltere'yi serbest bırakmazlar endişesini besliyorlar.

Şiddetli bir müdahâle talep eden Muhafazakârlarla, ne istediklerini bilmeyen Liberallerin yanında bir de Sosyalistler var ki, bunlar da ivedilikle sulh yapılması taraftarıdır.

Gelecek konferansta, Lloyd George'in vaziyeti -bu şartlar dâhilinde- acaba ne olacaktır? Kızıl tehlike ile bir uzlaşma zemini bulabilecek mi?

13. *Izmire Doğru*, 29 Kanun-ı Sani 1336, No: 23.

14. Recaizâde, "İngiltere ve Bolşevizm", *Izmire Doğru*, 1 Şubat 1336, No: 24.

Rusya ile Avrupa arasında kurulan küçücük yeni hükümetler, kendilerinden beklenen muhafızlık görevini yerine getirmek şöyle dursun Bolşeviklerle uyuşuyorlar. Lehistan, Finlandiya, Estonya, Ukrayna, belki yarın Azerbaycan ve hatta İran... Hepsi öte tarafa eğilimli.

Lloyd George boşuna çırpınıyor. Britanya'nın tahakkümü altında ezilen İslâm milletleri arasında yapılan Bolşevizm propagandasını silah ile karşı koymak zamanı çoktan geçmiştir. Bu propagandanın önüne ancak ve ancak adaletle geçilir. Bugün Hind, Afgan, Türkistan, Buhara, İran, Mısır, hatta Hicaz ve Yemen gözlerini hilâfet merkezine dikmiş bu adaletin tecellisini heyecan ile bekliyorlar!...

Türkün aleyhine verilecek karar Britanya'nın geleceğini tehlikeye koyabilir.”

15 Şubat 1920 tarihli sayısında *İzmir Doğru* başmakale sütunlarını işlenen konunun öneminden dolayı yine *Times* gazetesinin bir makalesine yer vererek doldurmuştur. Bu makalede¹⁵ Bolşevik tehlikesi ve İngiltere'nin vaziyeti açıklanarak “...Hâlihazırda Türkiye'nin düşmanı Rusya değil, müslüman âleminde kendisinden en ziyade şüphe edilen İngiltere'dir.

Biz şimdi Ruslar ile gayrimemnun müslümanlar arasında vukua gelecek bir ittifaktan korkmalı ve endişe etmeliyiz...” denilmekte “Harbin ilk zamanlarında İngiltere'de Berlin'e en yakın yolun İstanbul olduğunu iddia edenler vardı. Aynı vechile “Lenin”de Bakü-Musul hattının Londra'ya en yakın ve en kolay yol olduğunu iddia etmektedir” görüşüne yer verilmektedir. Türk milliyetperverleri ile Rus Bolşeviklerinin ittifakı ihtimalinin getireceği askerî mecburiyetlerin bir çok özverileri gerektireceği belirtilmektedir.

Bir yandan Londra Konferansının İstanbul ve İzmir hakkındaki muhtemel kararına dair aldığı istihbarata dayanarak 31, 32 ve 33. sayılarında bu konuya yer veren *İzmir Doğru*, 34. Sayısında Ermeni meselesine ayrılmış bir makale¹⁶ yayınlar. Türkiye'nin müstakil bir Ermenistan'a karşı olmadığı belirtilen ancak Doğu Anadolu'nun terkine, Karadeniz ve Akdenize birer çıkış sağlanmak üzere Ermenilere toprak verilmesine asla rıza gösterilmeyen bu makalede, Londra Konferansı'nın makûl bir siyaset izlemesi istenilmektedir.

Gazetenin bu sayılarındaki haberlerde Londra Konferansı'nın İstanbul'u Türklere bıraktığı müjdelenirken, İzmir'e dair verilen işgalin kaldırılacağı yolundaki kesin olmayan bilgiler daha sonraki hadiselerin de gösterdiği üzere doğru çıkmamış ve hayal kırıklığı yaratmıştır.

15. *İzmir Doğru*, 15 Şubat 1336, No: 30.

16. M. Esad, “Ermenistan Meselesi”, *İzmir Doğru*, 25 Şubat 1336, No: 34.

İzmire Doğru, 29 Şubat 1920 tarihli sayısında bir Fransız muhabirin Exelcior¹⁷ gazetesine göndermiş olduğu bir mektuba yer verilmiştir. Bu mektup, gerek İngiliz siyasetini göstermesi bakımından gerekse Fransızların İngiliz siyasetine alet olmaması yolunda telkinde bulunduğundan *İzmire Doğru*'nun yayın politikasına ve mevcut gelişmelere uygun olduğu için yayınlanmıştır. Bu mektupta, Mısırlıların bağımsızlık istekleri nakledilirken son derece ilgi çekici şu sözler dikkat çekmektedir:

“1882 tarihinde İskenderiye’ye çıkan İngilizler, asayişin sağlanmasından sonra çıkarılan askerlerin geri alınacağını vaad etmişlerdi. 23 senelik entrikalardan sonra şimdi de bize İngiliz himayesinin bahş olunacağını son tahkir olmak üzere yüzümüze fırlatıyorlar. Bunu yapmak için de hangi zamanı seçiyorlar? Komşularımızdan istiklâllerini talep etmeyen Hicaz’a istiklâl veriliyor. Suriye’den ayrılmak istemeyen Filistin’de bir Yahudi Hükûmeti ihdas ediliyor. Çünkü bu düzenleme İngiliz çıkarlarına uygun olduğu için bu milletlerin istiklâl hakkına sahip oldukları tasdik ediliyor...”

Filistin’de bir Yahudi devleti kurulması yolundaki endişelerin II. Dünya Savaşından sonra gerçekleştiğini ama bu devlete zemin hazırlayan asıl gelişmenin Filistin’deki İngiliz yönetimi olduğunu düşününce I. Dünya Savaşını daha erken bitirme girişimlerinden birine göz atmak İngiliz siyasetini anlamak bakımından yararlı olabilir:

“... İstanbul nezdindeki eski Amerikan büyükelçisi Henry Morgenthau, Türklerle ayrı bir barış antlaşması yapabilmesi için yola çıkmıştı. Cebelitarık’ta İngiliz Zionist lideri Chaim Weizmann kendisiyle görüşmüş ve Morgenthau’yu bu girişimden caydırmayı başarabilmişti. Zionist lideri İngiliz işgalindeki Filistin’de bir Yahudi devletinin daha kolaylıkla kurulabileceği inancında idi.”¹⁸

Nitekim “... İngiliz Başbakanı Lloyd George, siyonistleri kendi saflarına kazanmak için bazı girişimlerde bulunmaktaydı. Weizmann ile görüşen Lloyd George, Musevilerin İngiltere’ye yardımları ve basındaki destekleri karşılığında hükûmetin siyonistlere Filistin’de yardımcı olacaklarını söyleyecekti¹⁹...” ifadesi de Weizmann’ın Morgenthau’yu caydırmasının hangi sebepten dolayı olduğunu ortaya koymaktadır. Böylece *İzmire Doğru* bu mektubu yayınlamakla mevcut duruma ve İngiliz siyasetine dikkat çekmiş, kamuoyunu bilgilendirip uyarmak yolunda ciddi bir iş yapmıştır.

17. *İzmire Doğru*, 29 Şubat 1336, No: 36.

18. Kemal Melek, *Doğu Sorunu ve Milli Mücadelenin Dış Politikası*, İstanbul, 1985, s.73.

19. Mim Kemal Öke, *Saraydaki Casus*, İstanbul, 1991, s.241.

III. İstanbul'un İşgalinden Sonra

İzmire Doğru'nun İngiltere'ye tamamen cephe alması İstanbul'un işgali üzerine çıkan sayılardaki başmakalelerde netlik kazanmaktadır. Gazete ilk sayılarındaki mutedil tutumunu, daha sonraları ise bilhassa Bolşevik yayılması ve bunun İngiliz çıkarları ve hakimiyeti bakımından meydana getirdiği tehkileyi gündeme getirerek İngiltere'yi ikaz eden tavrını İstanbul'un işgali üzerine daha ileri bir safhaya, İngiltere'ye kesin olarak cephe almaya vardırıştır.

Misak-ı Milli'nin kabul ve ilânını müteakip İngilizlerin Türklere karşı duydukları hoşnutsuzluğun arttığını belirten Glasneck²⁰ şunları söylemektedir:

"... Halifenin İstanbul'dan çıkarılmasına karşı Hindistan ve Mısır'ın müslüman kamuoyunun sert protestoları, Fransa ve İtalya'da gösterilen muhalefet dolayısıyla, Londra, başka bir taktik seçmek zorunda kaldı. Sultan Halifeyi kendine bağlı bir alet durumuna getirdikten sonra kendisi de İstanbul'da neden kalmasını? Boğazlara fiili olarak sahip olmak, İstanbul'da bir Türk hükümeti bulunup bulunmaması meselesinden daha önemliydi. Bu yüzden İngiliz hükümeti, Şubat 1920'de Londra'da alınan müttefikler arası kararı onayladı: İstanbul padişahın oturduğu yer olarak kalacak, Boğazlar uluslararası ve tarafsız bir statüye girecekti. İngiltere bu "uluslararası hale getirme" işinde terazinin kefesinde ağır basmak istiyordu ve basabilirdi.

Başbakan Lloyd George ve Dışişleri Bakanı Lord Curzon için daha önce yapılması gereken küçük bir güzellik ameliyatı vardı: Ankara'daki "çete başı" nı ve onun "çetelerinin candamarı" kesilmeliydi. Bunun için en iyi çare İngiliz emperyalistlerine göre, İstanbul'un "ceza olsun diye" işgal edilmesiydi. Başkent elde olunca, hükümeti, Londra'nın iradesi altına sokma olanağı vardı. "Yakın-Doğu İngiliz İmparatorluğu" gerçekleşebilirdi. Lloyd George hükümetinin bu konudaki kararının, İngiliz hükümet çevrelerinin en ağır sonuçlar doğuran yanlış kararlarından biri olduğu anlaşıldı."

İstanbul ve Boğazlar başlıklı makale²¹ de, Londra Konferansı'nın İstanbul'u Osmanlı Devletinin başşehri olarak bıraktığı hakkındaki kararı duyulunca-bu karar sevindirici gözükse de-biraz etraflıca düşünüldüğünde sonuç olarak Boğazların ecnebilerin elinde yahut kayıtsız şartsız umuma açık olmasının meydana getireceği sakıncalara temas edilmektedir. Boğazlar İstanbul'a bağlı olmazsa "Hükümet ve Hilafet merkezi" olmasının "dinen ve siyaseten" asla caiz olamayacağı belirtilen makalede "başı vücuttan ayırmak idamdır" denilmektedir. Ayrıca Halifenin duru-

20. Johannes Glasneck, *Kemal Atatürk ve Çağdaş Türkiye*, (çev. Arif Gelen), Ankara, 1976. s.118-119.

21. Süleyman El Baruni, "İstanbul ve Boğazlar", *İzmire Doğru*, 5 Mart 1336, No: 38.

muna da değinilerek “Halife ecnebilerin nüfuz ve düşmanlığına razı olursa İslâmlar nazarında Hilâfetten müstafi addedilir” görüşüne de yer verilmektedir. Bunun yanısıra böyle bir durum ortaya çıkarsa “koyunlar gibi boğazlanmamak ve tahkir edilmemek için mukadderatını tanzim ve idare etmeye çalışmanın müslümanlara zaruri ve vacip olduğu” söylenmektedir.

Zafer kazanıldıktan sonra dahi Boğazlar Rejimine İlişkin Sözleşme²² ile Türk egemenliğinin sınırlandırılması, askersiz bölgeler oluşturulması, uluslararası Boğazlar Komisyonu kurulması bir hayli dikkat çekicidir.

Öke²³’de İslam uyanışı tehlikesine karşı İngiltere’nin yaklaşımına temas ederken “İslâmcılık akımının önemi konusunda İngiliz resmî çevrelerinde bir ikilik başgöstermişti. Bazıları Güney Asya müslümanları ile Kuva-yı Milliyecilerin işbirliğinin ciddi bir tehlike olduğuna inanıyor, bazıları da bu akımı “efsanelerle şişirilmiş bir balon” şeklinde niteliyordu. Aslında Londra’nın söz konusu tartışmanın içine çekilmesi barış anlaşmasının hazırlıkları arasında İstanbul’un gelecekteki statüsünün gündeme gelmesi sayesinde olmuştu...” demektedir ki bu bize Osmanlı Devleti’nin kaderiyle ilgili olarak verilecek olan kararlarda İslâm dünyasındaki reaksiyonun da göz önüne alınmadığını göstermekle, *İzmire Doğru*’nun yayın politikasında bu konuya verdiği önemin yerindeliğini kanıtlamakta, öte yandan Glasneck’in değerlendirmesini de onaylamaktadır.

İstanbul’un işgalinden bahsederken Karabekir²⁴ ise “İngilizler her ne şekilde olursa olsun memleketin istinat ettiği Doğu ordusunu silahtan tecrit edemeyeceklerini anlayınca işe kestirme noktadan yürümeye mecbur oldular. Meclis-i Mebusan’ı bastılar ve Kuva-yı Milliyeci mebusları Malta’da açtıkları Türkler menfasına yolladılar. Artık maskeler düşmüştü...” demektedir.

Mustafa Necati Bey İstanbul’un işgalini İngiliz politikasına bağlamakta ve şöyle demektedir:²⁵

“Avrupalılar’ın ve bilhassa İngilizlerin bu hareket tarzını izlemelerine neden olan etken ne olursa olsun bu mesele haddizatında düşünüldüğü kadar basit değildir... Bilhassa Türkleri sulh antlaşması hükümlerine mecbur etmek için bu hareket tarzını seçtiklerini ettiklerini ilan etmekle zan-

22. İsmail Soysal, *Türkiye’nin Siyasal Andlaşmaları*, I. Cilt (1920-1945), Ankara, 1989, s.140-151.

23. Mim Kemal Öke, *Güney Asya Müslümanlarının İstiklal Davası ve Türk Mili Mücadelesi*, Ankara, 1988, s.69.

24. Kâzım Karabekir, *İstiklal Harbimizin Esasları*, İstanbul, 1991, s.221.

25. Mustafa Necati, “Anadolu’nun Sesi”, *İzmire Doğru*, 21 Mart 1336, No: 45.

netmesinler ki: Hakikati ilân etmiş oluyorlar. İngilizler ve O'na yardımcı olan kuvvetlerin ne gibi bir sebep mecburiyetinde bu cüreti gösterdiklerini biliyoruz... Yüz milyondan fazla müslüman uyruğa malik olan İngiliz Devleti'nin bu garip ve feci kararda ısrarı herhalde İslâm âleminde yeniden galeyan ve heyecanlar vücuda getirecektir..."

28 Mart 1920 tarihli başmakalesinde²⁶ Mustafa Necati gene İstanbul'un işgaline temas ederek şunları yazmaktadır:

"Başkentimizin işgalini sırf askeri bir işgâl mahiyetinde telakki etmekte iken gelen telgraflardan bu işgalin saltanatın egemenlik ve haklarına ve milli şerefimize karşı bir darbe olduğunu anlıyoruz. Gün geçmiyor ki, İngiliz askerleri beş on Türk milliyetperverini, aydınları nedensiz tutuklamış olmasınlar..."

Mustafa Necati bir sonraki başmakalesine²⁷ pek anlamlı bir başlık koyarak "Cihan karşısında İngiltere"yi şöyle anlatıyor:

"...İşte Amerikan milletinin ulvi esaslara dayanan hukuk ilkeleri karşısında ve bütün cihan önünde İngiliz devleti üçyüz elli milyon müslüman ve milyonlarca Türk'ün bütün mukadderat, gelenek ve hatıralarını sine-sinde taşıyan saltanat ve hilafet merkezine ellerinde yalınkılıçlar, ateşin hançerlerle giriyor ve masum Türk askeri uyurken medeni ordunun (!) neferleri kemâl-i cür'etle silahlarını onların kalbine boşaltmaktan çekinmiyor... Görülüyor ki ortada daima tahakküm etmek, ezmek, menfaati uğrunda bütün milletlerin hakkını çiğnemek isteyen bir İngiliz devleti var..."

Amerikalıların Almanlara olan temayülü karşısında, Alman, Macar, Avusturyalıların galeyanı önünde İngiliz dostlarımız ne yapacaklar! Mafafi İstanbul'da yaptıkları zulümde istiyoruz ki ellerinden geleni esirgemesinler? Çünkü gayemiz için onların her zulmü en güzel bir galeyan vasıtası oluyor ve biz halifenin saltanatını yıkan İngiliz millete karşı bütün Muhammed ümmetini vazifeye davet ederken İngiliz haşmetinin yıkılacağını ümid ediyoruz. Çünkü hâkim-i ezelinin yed-i kudreti ve millet-i İslâmiye'nin azmi önünde zulmün payidar olamayacağına kaniyiz."

Hüseyin Vasıf ise İngilizler hakkında²⁸ bakın ne diyor:

"Altı asırlık mefahir ve iclali çiğnemekten daima bir zevk duyan İngilizler Mütarekeden sonra bizleri mahvetmek için ellerinden gelen her türlü fenalığı icradan sakınmadılar. Azgın bir tahakküm hırsıyla her türlü insanlık ve medeniyet esaslarını ihmal eden İngilizler son asırların milliyet akımlarından doğacak inkılaplardan o kadar mütevahhiştirler ki üçyüz

26. Mustafa Necati, "Anadolu'nun Vahdeti", *İzmir Doğru*, 28 Mart 1336, No: 48.

27. Mustafa Necati, "Cihan Karşısında İngiltere", *İzmir Doğru*, 31 Mart 1336, No: 49.

28. Hüseyin Vasıf, "Büyük Millet Meclisi", *İzmir Doğru*, 5 Mayıs 1336, No: 58.

elli milyon İslâmî şoursuz bırakmak için her türlü baskı araçlarına teves-sülü bir siyaset esası kabul etmektedirler...

...

İşte bu saikin tesiri altında İngiliz zulüm hançeri nihayet kutsal hila-fet merkezine saplandı. Milyonlarca İslâmın muhterem halifesi İngiliz süngülerinin gadri altında esir bırakıldı.

...

Bizleri başsız ve ruhsuz bırakmak istediler. Fakat karşılarında çoş-kun ve azimli bir kalp, Büyük Millet Meclisi'ni buldular. Bu çarpan milli kalpten beyan edecek olan hayat tadı hiç şüphesizdir ki İslamiyetin varlık ve hukukunun kurtulmasını kâfildir."

IV. Sevr'e Doğru

"San Remo Konferansı" başlıklı makalesinde²⁹ İngilizlere temas et-mektedir:

"Bilmiyoruz, San Remo Konferansı ne kararlar vermiştir! Fransa ve İtalya kamuoyunun son aylardaki hakperestisi bizlere bir çok ümidler tel-kin ediyor.

Fakat zavallı kamuoylarının diplomatlar nazarındaki kıymetini bildi-ğimiz için bu konferansın kararlarından bittabi yine şüpheliyiz.

Bilhassa bütün müslümanları pâ-yı hakaretleri altında esir bırakmak için her türlü melaneti işlemekten çekinmeyecek olan İngilizlerin tazyiki altında San Remo Konferansı ne dereceye kadar hakkı tayin ve ihkaka muvaffak olmuştur? Bu hususta bittabi mütereddiz.

...

Fakat bütün bu ümid ışıkları İngiliz ihanetleri karşısında yine eleme mi dönüşüyor?

Nitekim San Remo Konferansı kararları hakkında muhtelif kaynak-lardan alınan haberler hiç memnuniyet verici değildir.

Anadolu'nun vahdetnamesi esasına makrun olmayan kararlar bizler için kabul edilebilir değildir."

Hüseyin Vasıf³⁰ Türk barışı ve İngiltere konusuna şöyle temas eder:

"İngilizlerin ihanetkâr siyasetlerinin tesiri altında San Remo'da tes-bit edilen barış antlaşmamız 11 Mayıs tarihindeki Paris'teki Harbiye Ne-zareti'nin saatli salonunda temsilciler kuruluna verildi.

29. Hüseyin Vasıf, "San Remo Konferansı", *İzmir Doğru*, 5 Mayıs 1336, No: 59.

30. Hüseyin Vasıf, "Muahede-i Sulhiye", *İzmir Doğru*, 23 Mayıs 1336, No: 64.

...
Çünkü İslâmiyetin son penahı olan Anadolu'yu tamamen mahvetmek İngilizler için bir esas ve gaye (!) bundan dolayı Anadolu'yu boğmak için Türklüğün amansız bir düşmanı olan kan dökücü Yunanlıları kalbgâhımızda hâkim bırakmak lâzımdır.

...
...Alman işleriyle çok meşgul ve müttefikinin ihanetine maruz kalan Fransa'nın son siyasi zaafından istifadeyle İngiliz düşmanımız San Remo'da sırf Türklük ve müslümanlığın en sağlam bir dayanağı olan Anadolu'yu mahvedecek bir sulhu cebren tesbit ettirdi.

Her yükselişin bir düşüşü vardır; İngiliz gurur ve kemâli son demlerine yaklaşmış olacak ki bu zalim milletin diplomatları akıl ve mantığı elden bıraktılar.”

Bir sonraki makalesine³¹ “Trakya Türktür” başlığını atan Hüseyin Vasıf şöyle haykırıyor:

“Bütün cihanı zulüm ve tahakkümleri altında esir bırakmak isteyen İngilizlerin tesbit ettirdikleri San Remo antlaşması Trakya'yı Yunanlılar gibi her türlü medeni nitelikten mahrum şeni bir millete terk ediyor: asırlardan beri en yüksek zafer ve yiğitlik menkıbelerinin timsali olan muazzez Edirne'miz mukaddes abideleriyle birlikte en vahşi bir millete teslim ediliyor.

...
Bir parça Alsas Loren toprağı için senelerden beri inleyen Fransız kalbi nasıl oluyor da Türk'ün tarihî bir başkenti ve kıymetli bir övünç tacı olan aziz Edirne'miz'in nurlu ufuklarında mavi beyaz renklerinin dalgalanacağına karar veriyor?

...
Fakat heyhat; bu sual kime yöneltilebilir ki Batının insanlık kulağında akisler meydana getiren sesler artık birer öfke ve ihanettir elçisidir. Zalim İngiltere'nin kabzası altında Batıdan doğacak bütün kararlar hep birer sapıklık örneğidir.”

Bir başka makalesinde³² Hüseyin Vasıf İngiliz siyasetine dair çok ilginç açıklamalarda bulunmaktadır:

“Bandırma'ya Fransız resmi postasının girmesini men edecek kadar müttefiklerine tahakküm edebilen İngilizler 16 Mart'tan itibaren Türk milletinin bütün mevcûdiyet-i hayâtiyesini yok etmek için her türlü me-

31. Hüseyin Vasıf, “Trakya Türktür”, *İzmir Doğru*, 26 Mayıs 1336, No: 65.

32. Hüseyin Vasıf, “Zulmün Hüsrani”, *İzmir Doğru*, 9 Haziran 1336, No: 69.

lunca tedbirleri alıyorlar. En âdi şakileri İngiliz medeniyeti adına silahlandırarak vatanımıza saldırdılar. Pek sefil bir takım vatansızları altunlarıyla besleyerek İstanbul'da istedikleri gibi hain bir hükümet tesis ettiler...”

Türkiye Büyük Millet Meclisi için yapılan seçimleri kazanarak milletvekili seçilen Mustafa Necati Bey'in bu sıfatı taşıdığı esnada, 3 Haziran 1920 tarihinde yazıp gönderdiği başmakalesinde³³ gene İngiliz entrikalarına temas edilmektedir:

“Büyük Millet Meclisi milletin mukadderatını üstlendiği günden beri tarihî vazifesini müdrik bir hâlde milletin hayat ve istiklâlini temin edecek vesaitle müracaat etmekten hâli kalmamaktadır. İngilizlerin çeşitli vasıtalara müracaat ederek vücuda getirdikleri isyanlar milletin kesin azmi önünde bir bir söndürüldükçe Kuva-yı Milliye'nin ve bugün milletin mukadderatını üstlenen Büyük Millet Meclisi'nin azamet ve kudretini İngilizler bilfiil idrak etmektedirler. Fransız ve İtalyan basınının barış antlaşmasını uygulamak hususundaki bugün var olan güçlükleri ilân etmeleri, Kuva-yı Milliye'ye karşı teveccühkâr bir lisan kullanmaları İngilizlerin hoşnutsuzluğuna yol açmakta ve her gün etraftan ve ecnebilerden yardım gören Heyet-i Milliyemizin azim ve imanı gittikçe artmaktadır. İngilizler'in Türk istiklâlini imha etmek üzere hazırladıkları ve hâlen antlaşma suretinde İstanbul'daki gayrimeşru hükümete tevdi ettikleri sulh muahadesini tatbik ettirmek için müracaat edecekleri vasıtalardan birinin ve en mühiminin bugün mahvolduğunu gören Avrupa hükümetleri, Milli Kurulumuza karşı şimdiye kadar taşıdıkları tavırlarını değiştirmekte ve İngilizler bütün icraatlarında Yunanlılardan başka yardımcı bulamamaktadırlar.

Bundan dolayı Anadolu'muzda bizi ezmek, mahvetmek ve bu suretle antlaşma hükümlerini tatbik ettirmek üzere İngilizlerin yegâne müracaat edecekleri çare, olsa olsa Yunan kuvvetleri olacaktır...”

Nitekim San Remo Konferansı'nda kararlaştırarak imzalandığı yerden dolayı Sevr Antlaşması olarak anılan, Türk milletinin idam fermanını tatbik safhasına koymak için Mustafa Necati Bey'in gayet güzel bir şekilde işaret ettiği üzere kullanılan vasıta Yunanlılar olmuştur.

Sevr antlaşması³⁴ İzmir'i beş yıl süre ile Yunan yönetimine bırakıyor fakat bütün egemenlik haklarını ve denetimi Yunan insiyatifine terk ederek sadece İzmir Kalesi'ne Türk bayrağı çekilmesine izin veren Karakuşu

33. Mustafa Necati, “Sulh Muahedesi ve Azm-i Milli” *İzmir Doğru*, 13 Haziran 1336, No: 70.

34. Kâmil Su, “Sevr Antlaşmasının İzmir'de Uygulanması”, *Ulusal Kültür*, Temmuz 1979, S.5, s.127-134.

bir hükümle bölge Yunanistan'a ilhak olunuyordu. Sevr antlaşmasının onaylanmasından bir gün sonra Osmanlı Devleti'nin İzmir Valisine, İzmir ve hinterlandının İstanbul hükümetiyle hiç bir ilgisi kalmadığı Yunanlılarca tebliğ edilmiş ve ardından diğer işlemler yapılmıştır. Fakat Milli Mücadele'nin muvaffakiyeti neticesinde Sevr Antlaşması hükümsüz kalınca diğer maddeleri gibi, İzmir'le ilgili kararı da akim kalmıştır. *İzmir'e Doğru*'nun işaret ettiği gibi Yunan kuvvetleri Türk milleti için verilen haksız kararların hayata geçirilmesi için girişirildikleri işgal ve savaşta başarısız olmuş, İngilizler Türk Milli Mücadelesi karşısında geri adım atmak zorunda kalmışlar ve sonunda Sevr'in yerini Lozan almıştır.

Sonuç

İzmir'e Doğru adı şüphesiz bölgenin yakınından hissettiği ve kamuoyunun daha duyarlı bulunduğu Yunan işgal ve istilasına işaret eder. Fakat *İzmir'e Doğru*'da bu konu öncelikli olmakla birlikte, vatanın bütünlüğü ve milletin bağımsızlığını sağlamak yolundaki faaliyetlerin hepsiyle gazetesinin doğrudan ilgili olduğu görülmektedir. *İzmir'e Doğru*'da Damat Ferit Paşa, Anzavur Ahmet ve hempaları, Milli Mücadele aleyhindeki basın, Anadolu'daki Yunan işgali ve mezalimi tamamen İngiltere ile birlikte ele alınmıştır. Yani her meselenin altından, İstanbul'un işgali dâhil, İngiltere'nin çıktığını *İzmir'e Doğru* tesbit etmiştir.

İngiltere Türkiye üzerine hazırladığı senaryoyu hayata geçirmek için gerekli gördüğü askeri kuvveti Yunan işgal ve istila ordusunu Anadolu'ya çıkartarak bulmuştur. Böylece İngiltere kendi askerlerinin daha fazla can kaybına uğramasının önüne geçerek İngiliz kamuoyundan gelebilecek tepkileri önlemiş, tabiri caizse ateşi maşayla tutmuştur.

İngiltere, İtalya'nın-daha önce kendisine yapılan vaadlerden dolayı Yunan askerlerinin Anadolu'ya çıkarılmasına karşı olmasını umursamamıştır. Fransa ise Alman meselesinde İngiltere'nin desteğine ihtiyaç hissettiğinden İngiltere'nin istediğini kabul etmiştir. Amerika Başkanı Wilson da İngiltere'nin isteğine uygun davranmıştır. Yunanistan büyük oyunda ileri sürülen bir piyondan daha fazla bir kıymet taşımadığını, tatbik edilmeye çalışılan projenin mimarının İngiltere olduğunu, kullanılan diğer bütün vasıtaların -İster Damat Ferit Paşa hükümetleri, ister Anzavur Ahmet isterse gayri milli basın olsun- bilerek ve isteyerek ya da gaflet ve dalalet ile İngiliz emellerine hizmet ettiğini *İzmir'e Doğru*'nun yayını ortaya koymaktadır.

Sevr tasarısında ve uygulanamayan antlaşmasında en büyük pay ve ısrarın İngilizlere ait oluşu, Yunanlıların uğradığı hezimetten sonra Mudanya Mütarekesi imzalanırken gene İngiltere'nin muhatap olması ve hatta Lozan'da Türk delegasyonu karşısındaki en uzlaşmaz kurulun İngilizlerden oluşması *İzmir'e Doğru*'nun İngilizlerle ilgili teşhis ve tespitlerindeki isabeti ortaya koymaktadır.